

PR 14-89/90

**PROGNOSE VAN BEDRIJFSUITKOMSTEN OP
AKKERBOUW- EN VEEHOUDERIJBEDRIJVEN IN 1989/90**

December 1989

**Landbouw-Economisch Instituut
Afdeling Landbouw
Sectie Prognoses, Rentabiliteits- en
Financieringsonderzoek**

REFERAAT

PROGNOSE VAN BEDRIJFSUITKOMSTEN OP AKKERBOUW- EN VEEHOUDERIJ-BEDRIJVEN IN 1989/90

Dröge, H. en K.J. Poppe

Den Haag, Landbouw-Economisch Instituut, 1989

Periodieke Rapportage 14-89/90

ISSN 0921-4143

39 p., 8 tab., bijl.

De jaarlijkse prognose geeft inzicht in de bedrijfsuitkomsten die naar verwachting op landbouwbedrijven zullen worden behaald.

In de akkerbouw liggen de kg-opbrengsten per ha 5% hoger dan vorig jaar. Door de kleine EG-oogst stijgen de opbrengstprijzen van consumptie- en pootaardappelen tot een aantrekkelijk niveau. De bedrijfsuitkomsten zijn aanmerkelijk beter dan vorig jaar.

In de melkveehouderij wordt een lichte daling van de melkprijs voorzien. De opbrengsten uit omzet en aanwas rundvee zijn opnieuw hoger. De eigen ruwvoederverzorging blijft ruim. Op de grotere weidebedrijven zullen de resultaten volgens verwachting op een gunstig niveau blijven.

In de intensieve veehouderij liggen de opbrengstprijzen van varkens en pluimvee hoger dan vorig jaar. De voederprijzen veranderen weinig. Het laat zich aanzien dat de bedrijfsuitkomsten vooral in de varkenshouderij sterk zullen verbeteren.

Verder zijn gegevens opgenomen over hoeveelheden en prijzen van produkten en produktiemiddelen, ondernemersinkomen en bedrijfsreserveringen.

Bedrijfsuitkomsten/Landbouwbedrijven/Ondernemersinkomen/Produktiviteit/Prijzen/Prognoses

Overname van de inhoud toegestaan, mits met duidelijke bronvermelding.

Inhoud

	Blz.
1. ALGEMEEN	5
2. UITGANGSPUNTEN	6
- Grotere en kleinere bedrijven	6
- Bedrijfstypering	6
- Arbeidskosten en beloning voor bedrijfsleiding	6
- Pachtbasis en eigendomsbasis	7
- Renteberekening	7
3. PRESENTATIE VAN DE BEDRIJFSUITKOMSTEN	8
- Voorlopige bedrijfsuitkomsten over 1988/89	8
- Prognose voor 1989/90	8
4. SAMENVATTEND OVERZICHT VAN DE BEDRIJFSUITKOMSTEN	10
- Akkerbouwbedrijven	12
- Rundveehouderijbedrijven	13
- Intensieve veehouderij	14
5. INGEALCULEERDE PRIJZEN EN DE INVLOED VAN PRIJS- WIJZIGINGEN OP DE ARBEIDSOPBRENGST PER ONDERNEMER IN 1989/90	16
6. ONTWIKKELING OPBRENGSTPRIJZEN, PRIJZEN PRODUKTIE- MIDDELEN EN PRODUKTIVITEIT	19
7. ONDERNEMERSINKOMEN	23
8. BEDRIJFSRESERVERINGEN	25
BIJLAGEN: Specificatie bedrijfsuitkomsten per gebied	27

1. Algemeen

Het doel van deze prognose is een actueel beeld te geven van de te verwachten bedrijfsuitkomsten in 1989/90 aan de hand van de kosten- en opbrengstenontwikkelingen voor zover die nu bekend zijn of kunnen worden verwacht. Voor zover de prijzen en hoeveelheden van bepaalde produktiemiddelen en produkten thans nog niet kunnen worden voorzien zijn genormaliseerde prijzen en hoeveelheden in rekening gebracht.

Verder zijn de in het Landbouw-Economisch Bericht van 1989 opgenomen ramingen voor 1988/89 bijgesteld op basis van de thans bekende voorlopige bedrijfsuitkomsten volgens de uitgewerkte bedrijfsboekhoudingen.

2. Uitgangspunten

Grotere en kleinere bedrijven

De berekeningen zijn gebaseerd op gegevens van bedrijven die volgens een landelijke steekproef zijn gekozen en waarvan het LEI een boekhouding bijhoudt.

De beschikbare bedrijven zijn ingedeeld in grotere en kleinere bedrijven. Als criterium voor deze indeling is gebruik gemaakt van standaardbedrijfseenheden (sbe). De grotere bedrijven hebben een bedrijfsomvang in sbe welke uitgaat boven een jaarlijks opschuivende grens. Deze grens komt bij benadering overeen met een productieomvang per man die gemiddeld bij een doelmatige bedrijfsomvang wordt gerealiseerd. In 1983/84 was dat 158 sbe, hetgeen bijvoorbeeld overeen kwam met een akkerbouwbedrijf van circa 30 ha cultuurgrond of een weidebedrijf van circa 42 melk-koeien. Vanaf 1984/85 is verondersteld dat gemiddeld geen verdere opschuiving in bedrijfsomvang plaatsvindt.

Bedrijfstypering

De prognoses hebben betrekking op akkerbouwbedrijven en rundveehouderijbedrijven in landbouwgebieden waarin deze in belangrijke mate voorkomen.

De indeling in bedrijfstypen is evenals de indeling naar bedrijfsgrootte gebaseerd op de sbe. Grotere akkerbouwbedrijven zijn bedrijven met minstens 80% van hun productieomvang (gemeten in sbe) in marktbaar akkerbouwgewassen; op de kleinere akkerbouwbedrijven is deze grens gelegd bij 67%. Weidebedrijven hebben minstens 80% van hun productie (sbe) in de rundveehouderij (met inbegrip van grasland en voedergewassen). Gemengde bedrijven met overwegend rundveehouderij hebben 40 tot 80% van de productie (sbe) in de rundveehouderij en bovendien minder dan 40% in de verbouw van akkerbouwgewassen en minder dan 30% in de intensieve veehouderij. Van de gemengde bedrijven met overwegend akkerbouw en met intensieve veehouderij zijn geen prognoses opgesteld.

Arbeidskosten en beloning voor bedrijfsleiding

De door de ondernemer en meewerkende gezinsleden verrichte uitvoerende arbeid is op basis van het aantal gewerkte uren in rekening gebracht tegen het geldende CAO-uurloon voor een vaste medewerker, vermeerderd met de sociale lasten die voor rekening van de werkgever komen. Voor de betaalde arbeid is uitgegaan van de (volgens de boekhoudingen) betaalde arbeidskosten in de voorgaande jaren die verhoogd zijn overeenkomstig de stijging van de arbeidskosten per uur volgens de CAO.

In de berekende arbeidskosten van de ondernemer is geen beloning opgenomen voor bedrijfsleiding en voor het dragen van ondernemersrisico. Uitgaande van een vergoeding voor bedrijfsleiding op het niveau van 10% van de totale factorkosten bij een efficiënte bedrijfsvoering is deze voor 1989/90 te stellen op f 66,- per sbe. Dat komt op de grotere akkerbouwbedrijven gemiddeld overeen met ca. f 16.000,- per ondernemer en op de grotere rundveehouderijbedrijven met ca. f 14.000,- per ondernemer.

Pachtbasis en eigendomsbasis

De kosten van grond en gebouwen zijn berekend op basis van pacht. Over pachtersinvesteringen in moderne gebouwen e.d. wordt echter afschrijving en rente berekend op basis van eigendom. Voor dergelijke investeringen op eigendomsbedrijven is een overeenkomstig bedrag opgenomen als berekende pacht. Op grotere weidebedrijven wordt daardoor thans meer dan de helft van de kosten van grond en gebouwen bepaald op eigendomsbasis.

De kosten van grond en gebouwen op basis van eigendom zijn vooral door de hogere kosten van grond belangrijk hoger dan die op basis van pacht. Op de grotere akkerbouw- en weidebedrijven, waarvan ca. 40% meer dan 90% van de grond en gebouwen in eigendom heeft, bedroeg dat verschil in 1987/88 gemiddeld resp. f 465,- en f 510,- per ha. In 1988/89 zijn deze verschillen voor akkerbouwbedrijven en voor weidebedrijven resp. circa f 45,- en f 30,- per ha afgenomen.

Renteberekening

Het in het bedrijf geïnvesteerde vermogen (excl. grond en oude gebouwen) wordt elk jaar gewaardeerd op basis van de in dat jaar geldende prijs. De boekwaarde van de duurzame bedrijfsmiddelen wordt voortdurend aangepast aan de gestegen aanschaffingsprijzen. De uit deze herwaardering resulterende vermogenswinst wordt niet als een bedrijfsopbrengst beschouwd. In verband hiermede en ter voorkoming van dubbeltellingen wordt op de in rekening gebrachte rentevoet een correctie toegepast voor de in de rente begrepen vergoeding voor de geldontwaarding.

Op basis van het rendement van staatsobligaties (dat als uitgangspunt dient voor de rente over het eigen vermogen) en van de rente voor opgenomen kredieten, is na deze correctie voor 1989/90 een rentevoet in rekening gebracht van 6,5%. Deze rentevoet is voor alle bedrijven gelijk. Voor het (kort) omlopend vermogen in de gewassen wordt geen herwaardering toegepast en bedraagt de in rekening gebrachte rentevoet 7,5%.

Voor de grond is bij de bepaling van de kosten op eigendomsbasis 2,5% rente van de onverpachte waarde berekend; voor bedrijfsgebouwen is dezelfde rente aangehouden als voor de andere duurzame bedrijfsmiddelen, dus 6,5%.

3. Presentatie van de bedrijfsuitkomsten

De bedrijfsuitkomsten van de afgelopen jaren zijn ontleend aan de bedrijfseconomische boekhoudingen van ca. 250 akkerbouwbedrijven en 500 rundveehouderijbedrijven.

De bedrijfsresultaten zijn gegeven in de vorm van de arbeidsopbrengst per ondernemer op pachtbasis. Op basis van de aangehouden uitgangspunten voor de vaststelling van de kosten van grond en gebouwen en van de rente, vormt de arbeidsopbrengst per ondernemer de vergelijkbare uit de bedrijfsexploitatie verkregen beloning voor zijn verrichte handenarbeid, bedrijfsleiding en ondernemersrisico.

Omdat bij de berekening van de arbeidsopbrengst geen aftrek is toegepast voor door de werkgevers of de werknemers verschuldigde premies voor volksverzekering en sociale premies mag deze arbeidsopbrengst niet worden vergeleken met het niveau van het bruto- of netto-inkomen uit arbeid van werknemers.

In de bijlagen is een specificatie gegeven van kosten en opbrengsten voor de verschillende groepen bedrijven vanaf 1984/85. Daarbij zijn de bedrijfsuitkomsten uitgedrukt in netto-bedrijfsresultaat en arbeidsopbrengst per ondernemer.

De voorlopige bedrijfsuitkomsten over 1988/89

De uitkomsten over 1988/89 zijn ontleend aan de afgesloten boekhoudingen. Het zijn echter voorlopige uitkomsten omdat op het moment van samenstelling nog slechts een deel van het aantal boekhoudingen (ca. 60%) was uitgewerkt, waarvan de uitkomsten bovendien op grond van nog beschikbaar komende gegevens voor wijziging vatbaar zijn.

De voorlopige uitkomsten moeten daarom worden onderscheiden van de ramingen die in het voorjaar in het Landbouw-Economisch Bericht zijn verschenen en betrekking hebben op een bijna afgelopen boekjaar. Ramingen berusten op schattingen op grond van gegevens uit diverse bronnen terwijl voorlopige uitkomsten zijn ontleend aan boekhoudingen van het op 30 april afgesloten boekjaar.

De prognoses voor 1989/90

Voor het boekjaar 1989/90, dat thans halverwege is, zijn uiteraard geen afgesloten boekhoudingen beschikbaar.

De prognoses berusten op gegevens voor zover deze intussen bekend zijn of met redelijke betrouwbaarheid kunnen worden geschat.

De verwachte volume-ontwikkeling van de afzonderlijke produkten en produktiemiddelen is ingepast op het geconstateerde volumeniveau volgens de bedrijfsboekhoudingen in de afgelopen

jaren. De prognoses van de kg-opbrengsten per ha gewas zijn bijvoorbeeld gebaseerd op de ontwikkeling van de oogstramingen in 1989 waarbij rekening is gehouden met het verloop van de oogstramingen in voorgaande jaren in vergelijking met de kg-opbrengsten volgens de boekhoudingen in dezelfde jaren.

De in rekening gebrachte prijzen van de produktiemiddelen zijn afgestemd op het prijspeil zoals dat thans bekend is en/of voor de resterende maanden van het boekjaar te verwachten is.

De opbrengstprijzen van de marktordeningsprodukten (granen, suikerbieten, fabrieksaardappelen, melk, rundvlees, e.d.) zijn op grond van de EG-besluiten berekend tegen de thans gerealiseerde niveaus en de voor de rest van het boekjaar verwachte ontwikkeling daarvan. In de opbrengstprijzen zijn tevens begrepen mogelijke bijschrijvingen op ledenrekeningen.

De opbrengstprijzen van de vrije produkten (consumptieaardappelen, pootaardappelen, uien, e.d.) die op korte termijn sterk kunnen schommelen en die op de akkerbouwbedrijven een belangrijke invloed uitoefenen op de totale geldopbrengsten, zijn in rekening gebracht op basis van de actuele prijzen in de maanden augustus t/m oktober 1989. Uitgaande van de prijsvorming in dat reeds verstreken gedeelte van het verkoopseizoen is een raming gemaakt van de verwachte gemiddelde prijsniveaus van vrije produkten voor het gehele verkoopseizoen. Gezien de onzekerheid hierover en de invloed van voorverkopen, contractteelt en poolvorming op de uiteindelijk tot stand komende opbrengstprijzen, moet de uitkomst van deze berekening worden opgevat als een voorlopige indicatie. Als alternatief is daarom tevens voor vrije produkten een genormaliseerd prijspeil vastgesteld op basis van de gemiddelde prijzen in de afgelopen jaren, rekening houdende met trendmatige ontwikkelingen. Dat genormaliseerde prijsniveau kan uiteraard sterk afwijken van de werkelijke prijzen.

Een andere moeilijk te voorspellen factor vormen de weersomstandigheden in de rest van het jaar die met name nog van invloed kunnen zijn op de suikerbieten oogst en op het voederverbruik in de rundveehouderij. Ook hiervoor is uitgegaan van genormaliseerde omstandigheden in de rest van het jaar.

4. Samenvattend overzicht van de bedrijfsuitkomsten

In tabel 4.1 is het verloop gegeven van de gemiddelde arbeidsopbrengst per ondernemer in de verschillende groepen akkerbouwbedrijven en rundveehouderijbedrijven. De arbeidsopbrengst omvat de berekende kosten voor handenarbeid van de ondernemer en het netto-bedrijfsresultaat. In de bijlagen is een meer gedetailleerd overzicht gegeven van deze bedrijfsresultaten (pachtbasis, boekjaar mei t/m april). In dat overzicht zijn tevens de voorlopige uitkomsten over 1988/89 en de uitkomsten van de prognose voor 1989/90 opgenomen.

Het in tabel 4.1 weergegeven verloop van de arbeidsopbrengst per ondernemer moet worden beoordeeld tegen de achtergrond van de gestegen arbeidskosten in de afgelopen jaren. In 1986/87, 1987/88 en 1988/89 zijn de loonkosten per gewerkt uur volgens CAO voor een vaste vakarbeider in de landbouw gestegen met resp. 0,2%, 1,4% en 0,4% terwijl voor 1989/90 een stijging wordt voorzien van 3,5%. Dat komt overeen in deze jaren met f 54.800,-, f 55.500,-, f 55.700,- en f 57.700,- arbeidskosten bij een normale arbeidstijd volgens de CAO.

Op de grotere akkerbouwbedrijven komt het jaarlijks aantal gewerkte uren van de ondernemer gemiddeld ongeveer overeen met de arbeidstijd volgens de CAO. Op de grotere rundveehouderijbedrijven ligt het aantal gewerkte uren handenarbeid van de ondernemer gemiddeld echter ca. 25% (+ 450 uren) boven dit niveau.

Het netto-bedrijfsresultaat per ha dat in de bijlagen is vermeld geeft in dit opzicht een beter beeld van het verloop van de bedrijfsuitkomsten omdat daarbij de arbeidskosten volledig als kosten in rekening zijn gebracht. Daaruit blijkt dat in de afgelopen jaren het netto-bedrijfsresultaat van de meeste groepen bedrijven negatief was en de ondernemer per gewerkt uur dus een lagere beloning kreeg dan de loonkosten volgens de CAO. Met andere woorden: er is bij de waardering van de uren handenarbeid van de ondernemer tegen CAO-loon een negatieve beloning voor bedrijfsleiding en voor ondernemersrisico geweest.

Het aanmerkelijk lagere niveau van de arbeidsopbrengst per ondernemer op de kleinere bedrijven is vooral een gevolg van de kleinere productieomvang per man op deze bedrijven.

In verband met de WIR is de nieuwwaarde van werktuigen en gebouwen vanaf 1979/80 tot 1985/86 vastgesteld op de geldende aanschafprijs verminderd met de aanspraken op WIR-premies. In die periode was dus maatgevend voor de exploitatierekening het bedrag dat na aftrek van WIR-premies voor rekening van het bedrijf kwam. In 1984/85 en 1985/86 bedroeg het positieve effect van de WIR op de arbeidsopbrengst per ondernemer van de grotere akkerbouwbedrijven gemiddeld respectievelijk f 9.300,- en f 9.500,-. Voor de grotere rundveehouderijbedrijven lag dat cijfer op respectievelijk f 8.800,- en f 9.100,-.

Tabel 4.1 Arbeidsopbrengst x 1000 gld. per ondernemer (pachtbasis)

Akkerbouw	Grotere bedrijven					Kleinere bedrijven	
	totaal grotere bedr.	Noordelijk klei- gebied	Centraal klei- gebied	Zuidwest. klei- gebied	Veen- kolo- niën	klei- gebieden	Veen- koloniën
1984/85	38,7	37,6	43,8	36,4	42,6	17,6	6,5
1985/86	7,9	-13,1	-3,3	10,4	29,3	-1,4	3,9
1986/87 1)	41,6	41,2	51,9	37,5	34,8	28,1	10,3
1987/88	-13,0	-43,4	-15,0	-5,5	3,1	-6,7	-1,2
1988/89 2)	30,0	15,0	40,0	35,0	18,0	18,0	-5,0
1989/90 3) 4)	61,0	40,0	90,0	55,0	33,0	35,0	2,0

Rundvee- houderij	Grotere bedrijven				Grotere gemengde bedrij- ven	Kleinere bedrijven	
	totaal grotere weide bedr.	Nrd.klei- en veen- weide- gebied	Weste- lijk weide- gebied	weide- bedr., zandge- bieden		weide- bedrij- ven	gemengde bedrij- ven
1984/85	34,2	42,0	27,0	32,2	14,3	7,6	6,3
1985/86	42,1	50,9	43,5	37,9	23,5	8,9	-1,8
1986/87 1)	44,3	47,1	45,2	42,8	22,0	10,9	-1,0
1987/88	52,8	70,5	65,5	48,1	22,3	15,2	-9,1
1988/89 2)	72,0	90,0	80,0	65,0	40,0	23,0	12,0
1989/90 3)	70,0	80,0	82,0	65,0	55,0	22,0	22,0

- 1) Vanaf 1986/87 exclusief WIR-effect.
 2) Voorlopig.
 3) Prognose.
 4) Bij actuele opbrengstprijzen van vrije produkten. Uitgaande van genormaliseerde opbrengstprijzen zou de arbeidsopbrengst in duizenden guldens bedragen: Noordelijk kleigebied 9,0, Centraal kleigebied 51,0, Zuidwestelijk kleigebied 29,0, Veenkoloniën 29,0, kleinere bedrijven kleigebieden 24,0 en kleinere bedrijven Veenkoloniën 2,0.

Tabel 4.2 Gemiddelde arbeidsopbrengst in gld. per dier per jaar

	Fokzeugen	Mestvarkens	Leghennen	Slachtkuikens (per 1000 kg af- geleverd gewicht)
1984/85	515	71	0,10	84
1985/86	580	70	0,80	146
1986/87 1)	245	23	3,00	117
1987/88	-130	19	2,30	113
1988/89 2)	100	-5	1,50	45
1989/90 3)	600	70	2,50	90

- 1) Vanaf 1986/87 exclusief WIR-effect.
 2) Voorlopig.
 3) Prognose.

Op grond van de gewijzigde WIR-regelgeving heeft het LBI-bestuur bepaald dat de (beperkte) aanspraken op WIR-premies met ingang van 1986/87 geen deel meer mogen uitmaken van de geldende aanschafprijzen in de exploitatierekening. In plaats daarvan dienen ontvangen WIR-premies te worden aangemerkt als negatieve correcties op betaalde belastingen. Met ingang van 29 februari 1988 is het basistarief van de WIR op nul gesteld zodat uitsluitend nog kleinschaligheidstoeslag kan worden ontvangen.

Akkerbouwbedrijven

In het boekjaar 1988/89 herstelden de bedrijfsuitkomsten zich ten opzichte van het ongekend slechte voorgaande jaar. Dat herstel is vooral te verklaren uit de betere prijsvorming voor de belangrijkste akkerbouwprodukten. Pootaardappelen (+58%) en consumptieaardappelen (+31%) gaven daarbij de toon aan. Ook suikerbieten waren aanmerkelijk beter in prijs. De kg-opbrengsten waren in 1988/89 in het algemeen lager dan in het voorgaande jaar. Dat gold in het bijzonder voor de fysieke productie van pootaardappelen (-19%).

Op de grotere akkerbouwbedrijven stegen de geldopbrengsten per ha in 1988/89 met 12%. Ook de kosten droegen met een daling van 4,5% bij aan de verbetering van het bedrijfsresultaat. De arbeidsopbrengst per ondernemer steeg op de grotere bedrijven in de kleigebieden dooreengenomen met f 50.000,-. In de Veenkoloniën was de verbetering van f 15.000,- veel geringer door het vrijwel ontbreken van vrije produkten in het bouwplan (tabel 4.1).

In het lopende boekjaar 1989/90 worden de bedrijfsuitkomsten bepaald door een stijging van de kg-opbrengsten (tabel 6.2) en een verdere stijging van de prijzen van de vrije produkten. Doordat de Europese oogst van consumptieaardappelen onder invloed van de droge zomer opnieuw kleiner was, stijgen de prijzen voor consumptieaardappelen (+29%) en pootaardappelen (+8%) tot een aantrekkelijk niveau. Ook de prijs van zaaizuïen herstelt. De prijzen van de marktordeningsprodukten, granen, suikerbieten en fabrieksaardappelen vallen daarentegen 4% lager uit (tabel 5.1). Over alle produkten gerekend stijgen de opbrengstprijzen naar verwachting met 6,5%.

Er is een opvallend grote spreiding in kg-opbrengsten tussen de akkerbouwgebieden. In de Veenkoloniën (+5%) en het Centraal kleigebied (+2%) liggen de kg-opbrengsten boven normaal, terwijl deze in het Noordelijk en Zuidwestelijk kleigebied 3 à 4% onder normaal liggen. Deels vindt dit zijn oorzaak in de slechtere structuur van de zwaardere kleigronen als gevolg van de zachte winter en in de verlate voorjaarswerkzaamheden door de natte maanden maart en april. Bij een groter areaal is de kg-opbrengst van wintertarwe 7% hoger. Deze ontwikkeling loopt echter uiteen van -2% in het zuidwesten tot +14% in het Noorden. De kg-opbrengsten van suikerbieten zijn in alle akkerbouwgebieden fors gestegen. Bij de aardappelen is het beeld divers. In het Centraal

kleigebied komen de gemiddelde kg-opbrengsten fors hoger uit (+10%) terwijl het zuidwesten genoeg moet nemen met een geringe daling (tabel 6.2).

Verwacht wordt dat de geldopbrengsten landelijk gezien met ruim 12% per ha zullen stijgen.

Aan de kostenkant wordt een stijging voorzien van bijna 2% per ha. Naast de hogere rentevoet (+8%) zijn vooral de gestegen pootgoedkosten (prijs + 34%) daarvoor verantwoordelijk. Door de gunstige oogstomstandigheden daalde de inzet van arbeid en machines. De lagere ziektedruk leidde tot een beperkter gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. De inhouding van 3% door de AVEBE op de fabrieksaardappelprijs is belangrijk minder dan vorig jaar. Het laat zich aanzien dat ook de bijdrage door de pootgoedtelers aan de STOPA belangrijk beneden het hoge niveau van de afgelopen jaren zal blijven.

Als resultante van deze ontwikkelingen zal naar verwachting op de grotere akkerbouwbedrijven de opbrengsten/kostenverhouding dooreengenomen met bijna 10% verbeteren. Daarbij valt vooral het Centraal kleigebied op met een verbetering van 16% tot een niveau dat ruim kostendekkend is. In de andere gebieden is de verbetering in bedrijfsresultaat minder spectaculair en is de bedrijfsexploitatie nog niet kostendekkend. Doordat de prijzen van de vrije produkten belangrijk boven het normale niveau liggen, mag het herstel in bedrijfsuitkomsten niet als structureel worden beschouwd. Illustratief in dat opzicht zijn de uitkomsten onder genormaliseerde omstandigheden: in de kleigebieden zou de arbeidsopbrengst per ondernemer dan circa f 25.000,- tot f 40.000,- lager uitkomen dan nu verwacht wordt.

De bedrijfsuitkomsten van de kleinere bedrijven vertonen dezelfde ontwikkeling als die van de grotere. Door hun kleinere oppervlakte zijn de veranderingen echter geringer.

Rundveehouderijbedrijven

In 1988/89 vertoonden de bedrijfsuitkomsten op de melkveebedrijven opnieuw een gunstige ontwikkeling. Zowel de voorjaars- als de zomerkuilen waren van zeer goede kwaliteit. De wintervoeraden eigen ruwvoeder waren ruim voldoende. De melkproductie per koe nam toe met 1,5%. Het aanscherpen van de melkquotumregeling had tot gevolg dat de melkveebezetting per ha 4% terugliep. Hiertegenover stond een toenemend aandeel van mestvee in de omzet en aanwas. De verbeterde markt voor zuivelprodukten leidde tot een 4,5% hogere melkprijs. Ook de opbrengstprijzen voor nuchtere kalveren en slachtvee trokken aan. In totaal vielen de geldopbrengsten per ha ruim 4% hoger uit.

De prijzen van de produktiemiddelen stegen gemiddeld met 2%. Vooral krachtvoer werd duurder (+9,5%). In totaal daalden de kosten per ha met 2% onder invloed van het teruglopen van de veebezetting. Met name door de hogere geldopbrengsten steeg de arbeidsopbrengst per ondernemer op de grotere weidebedrijven aan-

zienlijk. Na een lange reeks van jaren met negatieve netto-bedrijfsresultaten was het resultaat in 1988/89 weer positief.

In het lopende boekjaar 1989/90 zal de melkquotumregeling waarschijnlijk iets worden versoepeld (+1%). De weersomstandigheden hebben de kwaliteit van het ruwvoeder gunstig beïnvloed. De droogte zorgde hier en daar echter voor een tragere hergroei van gemaaid gras, zodat de totale hoeveelheid gewonnen ruwvoer in kilogrammen produkt iets kleiner is dan vorig jaar. De weideperiode was daarentegen lang, zodat later aan de winter-voorraad is begonnen. Per saldo is de eigen ruwvoederverzorging dan ook opnieuw ruim. De melkproduktie per koe neemt verder toe (+1%). De geschetste ontwikkeling heeft tot gevolg dat de veebezetting krap 1% terug zal lopen.

De teruglopende prijsontwikkeling op de markt voor zuivelprodukten zal gemiddeld leiden tot een iets lagere melkprijs. Daarbij is rekening gehouden met grotere verschillen tussen de regio's. De prijzen van nuchtere kalveren en slachtvee blijven hoog. In de omzet en aanwas neemt het aandeel van mestvee en jongvee nog steeds toe. Voorzien wordt dat de totale geldopbrengsten per ha 1,5% zullen stijgen ten opzichte van vorig jaar.

Onder andere door de verschuiving van zomer- naar meer wintermelk zal de krachtvoergift per koe, bij een hogere krachtvoerprijs en de ruime ruwvoedersituatie, nauwelijks afnemen. De kosten voor afschrijving en rente van quotumaankopen nemen verder toe. Ondanks de teruglopende veebezetting wordt toch nog een produktiviteitsverbetering voorzien van 0,5%. De produktiemiddelen worden onder invloed van de stijgende rente- en arbeidskosten gemiddeld 3% duurder. De totale kosten per ha zullen hierdoor 3,5% hoger uitkomen dan vorig jaar.

De arbeidsopbrengst per ondernemer zal naar verwachting op de grotere bedrijven in 1989/90 gemiddeld iets lager uitkomen dan vorig jaar. Gemiddeld zijn de opbrengsten even hoog als de kosten, hetgeen ten opzichte van vorig jaar een lichte daling betekent. Historisch gezien blijft het resultaat evenwel op een gunstig niveau.

Op de kleinere bedrijven met rundvee (circa 120 sbe) liggen de bedrijfsuitkomsten als regel op een niveau dat minder dan de helft bedraagt van dat op de grotere bedrijven (circa 270 sbe).

Intensieve veehouderij

In tabel 4.2 is een overzicht gegeven van de bedrijfsuitkomsten in verschillende takken van intensieve veehouderij, uitgedrukt in arbeidsopbrengst per dier per jaar.

Voor varkens en leghennen is het prijsverloop wisselvallig en onzeker. Bij het bepalen van de verwachte gemiddelde opbrengtprijzen voor het gehele boekjaar is rekening gehouden met mogelijke prijsindicaties voor de komende maanden voor zover die op dit moment aannemelijk geacht kunnen worden. Door de onzekere prijsontwikkeling in de rest van het boekjaar en de grote invloed

van relatief kleine prijsveranderingen kunnen de werkelijke uitkomsten dus nog sterk wijzigen. Evenals in de rundveehouderij zijn herwaarderingsverschillen tussen begin- en eindbalans buiten de resultatenrekening geboekt en maken geen deel uit van de arbeidsopbrengst.

Door de teruggelopen varkensproductie in de EG hebben de opbrengstprijzen van varkensvlees zich halverwege 1989 krachtig hersteld van het lage prijsniveau van de voorgaande twee jaren. Voor het tweede halfjaar wordt in de marktsituatie een prijsdaling voorzien. Op jaarbasis zijn de opbrengstprijzen van varkensvlees echter aanmerkelijk hoger geraamd (+22%). Op jaarbasis zullen de biggeprijzen naar verwachting 27% hoger uitkomen. De eierprijzen zijn in de eerste helft van het lopende boekjaar licht verbeterd. Voor de komende maanden wordt een stabilisatie van het huidige eierprijsniveau verwacht (jaarbasis: +4%). Voor de slachtkuikensector wordt voor het lopende boekjaar een prijsstijging van bijna 3% voorzien.

Onder invloed van de aantrekkelijke prijzen voor veevoedergrondstoffen op de wereldmarkt is het krachtvoeder van begin 1988 tot halverwege 1989 tijdelijk duurder geweest. Vervolgens zijn de krachtvoederprijzen licht gedaald. Voor het tweede halfjaar van 1989/90 is rekening gehouden met een stabilisatie in het huidige voederprijsniveau. De voederprijzen voor varkens, leghennen en slachtkuikens zullen daardoor weinig veranderen ten opzichte van vorig jaar.

Door de gunstige ontwikkeling van de opbrengstprijzen in de varkenshouderij zal naar verwachting de verhouding tussen de opbrengsten en kosten verbeteren. Zowel voor de zeugenhouderij als voor de varkensmesterij zullen de bedrijfsresultaten voor het lopende boekjaar 1989/90 sterk stijgen. In de slachtkuikenhouderij zullen de resultaten zich enigszins herstellen van het lage niveau in het voorgaande jaar. Ook de resultaten in de leghennenhouderij zijn hoopgevend. Naar verwachting zullen voor zeugen, mestvarkens, slachtkuikens en leghennen respectievelijk 101%, 101%, 97% en 98% van de kosten door opbrengsten worden goedgemaakt.

Ter oriëntering over het niveau van de bedrijfsuitkomsten zij nog vermeld dat in het geval van een gespecialiseerde bedrijfsopzet een arbeidskracht bij benadering een dagtaak heeft bij een gemiddeld aanwezige productieomvang van 120 fokzeugen, 1.200 mestvarkens, 20.000 leghennen of 50.000 slachtkuikens (540.000 kg afgeleverd gewicht per jaar).

5. Ingecalculeerde prijzen en de invloed van prijs- wijzigingen op de arbeidsopbrengst per ondernemer in 1989/90

De in tabel 4.1 en de bijlagen weergegeven arbeidsopbrengst per ondernemer voor 1989/90 is, zoals gezegd, zoveel mogelijk afgestemd op actuele prijzen en hoeveelheden van de produkten en produktiemiddelen. Voor zover de ontwikkeling nog niet bekend is, is van genormaliseerde productieomstandigheden uitgegaan.

Van de belangrijkste produkten en produktiemiddelen zijn de ingecalculeerde landelijk gemiddelde prijzen voor 1989/90 in tabel 5.1 opgenomen. Van gebied tot gebied kunnen deze prijzen echter kleine verschillen vertonen op grond van geconstateerde afwijkingen van deze prijzen in de bedrijfsboekhoudingen van de afgelopen jaren. In deze tabel is ook opgenomen de in rekening gebrachte prijsontwikkeling in 1989/90 ten opzichte van 1988/89.

In tabel 5.2 is de invloed vermeld van mogelijke prijswijzigingen van de belangrijkste produkten en produktiemiddelen op de berekende arbeidsopbrengst in de verschillende gebieden. Deze invloed op het bedrijfsresultaat is aangegeven per procent prijswijziging. Voor de produkten, en met name voor de vrije produkten, zijn deze wijzigingen in het algemeen van grotere betekenis dan die voor de produktiemiddelen welke een stabielere prijsverloop vertonen.

Voor de belangrijkste vrije akkerbouwprodukten is in tabel 5.1 het verschil vermeld van de prijzen die gebaseerd zijn op de actuele marktontwikkeling ten opzichte van de genormaliseerde prijzen (consumptie-aardappelen +25%, pootaardappelen +26% en uien +45%). Dit betekent dat, indien de prijzen van de vrije akkerbouwprodukten inderdaad op het verwachte niveau voor het verkoopseizoen 1989/90 uitkomen, de gemiddelde resultaten op de akkerbouwbedrijven boven die bij genormaliseerde prijzen zullen liggen. Opgemerkt kan worden dat de trendmatige ontwikkeling van de genormaliseerde prijzen voor de vrije produkten stagneert. De verschillen in arbeidsopbrengst per ondernemer (tabel 4.1) berekend bij verwachte prijzen ten opzichte van die bij genormaliseerde prijzen bedragen (afgerond) als volgt:

Noordelijk kleigebied	f +31.000,-
Centraal kleigebied	f +39.000,-
Zuidwestelijk kleigebied	f +26.000,-
Veenkoloniën	f + 4.000,-
Kleinere bedrijven in de kleigebieden	f +11.000,-
Kleinere bedrijven in de Veenkoloniën	f 0,-

Indien de in de prognose opgenomen prijzen afwijken van de prijsontwikkeling in de rest van het seizoen kan de prognose met behulp van de gegevens in de tabellen 5.1 en 5.2 worden bijgesteld.

Tabel 5.1 Verwachte landelijke prijsontwikkeling in 1989/90 (incl. BTW)

	1988/89	1989/90	Prijswijziging t.o.v. 1988/89
	gld.	gld.	%
Produkten:			
Tarwe 1)	44,-	42,-	- 5
Gerst 1) 2)	46,-	44,50	- 3
Haver 1)	41,-	38,50	- 6
Rogge 1)	43,-	42,-	- 2
Koolzaad	95,-	98,-	+ 3
Suikerbieten (suikergeh. 16,0%)	120,50	116,-	- 4
Fabrieksaardapp.(400 gr. owg)	12,40	11,90	- 4
Consumptieaardappelen 3)	19,50	25,- (20,-)	+28 (+ 3)
Pootaardappelen 3)	53,-	58,- (46,-)	+ 9 (-13)
Zaaiuien 3)	15,50	27,50 (19,-)	+77 (+23)
Graszaad 3)	310,-	305,- (300,-)	- 2 (- 3)
Melk (vetgehalte 4,33%)	81,-	80,50	- 1
Omzet en aanwas rundvee			+ 6
Omzet en aanwas mestvarkens			+18
Omzet en aanwas fokzeugen			+26
Consumptieëieren	11,70	12,20	+ 4
Slachtkuikens	1,90	1,96	+ 3
Produktiemiddelen:			
Arbeid	28,40	29,40	+ 4
Werktuigen			+ 4
Werk door derden			+ 1
Gewasbeschermingsmiddelen			- 2
Krachtvoeder rundvee	41,80	42,50	+ 2
Krachtvoeder varkens	54,-	54,-	0
Krachtvoeder pluimvee			0
Ruwvoeder			0
Stikstofmeststoffen	1,21	1,15	- 5
Fosfaatmeststoffen	1,01	1,01	0
Pacht			+ 2
Invest. moderne gebouwen			+ 3
Energie			+ 4
Rentevoet (netto)			+ 8
Algemene kosten			+ 2

1) Incl. zaaigraan.

2) Incl. brouwgerst.

3) Tussen haakjes bij genormaliseerde opbrengstprijzen van vrije produkten.

Tabel 5.2 Invloed in gld. per procent prijswijziging op de arbeidsopbrengst per ondernemer in 1989/90

Akkerbouw	Grotere bedrijven				Kleinere bedrijven	
	Noordel. klei-gebied	Centraal klei-gebied	Zuidwest. klei-gebied	Veen-kolo-niën	Klei-gebieden	Veen-kolo-niën
Producten:						
Tarwe	488(1141)	267(632)	415(982)	70(164)	187(447)	25(61)
Gerst	144(341)	30(69)	65(141)	70(156)	75(172)	44(105)
Suikerbieten	640	666	578	682	332	353
Fabrieksaardapp.	27			1191		576
Cons.aardapp. 1)	121(652)	611(2982)	826(4184)	56(309)	245(1225)	28(153)
Pootaardapp. 1)	1099(2359)	772(1657)	98(228)	312(811)	120(261)	67(173)
Zaaiuien 1)	11(63)	131(709)	71(358)		35(208)	
Graszaad 1)	48	63	137	57	53	4
Graanstro 1)	57	14	32	8	21	7
Produktiemiddelen:						
Arbeid	204	172	184	188	40	114
Werktuigen	649	593	610	467	278	271
Werk door derden	215	203	246	208	159	128
Gewasbesch.midd.	261	194	218	293	93	158
Pootgoed	312	271	257	314	107	152
Stikstof	89	69	101	94	52	55
Fosfaat	33	31	36	25	20	20
Grond en gebouwen	720	532	540	519	284	241
Rundveehouderij						
	Grotere bedrijven				Kleinere bedrijven	
	Nrd.klei-en veen-weide-gebied	Westel. weide-gebied	Weide-bedr., zand-gebieden	Gemengde bedrijven	Weide-bedrij-ven	Gemengde bedrij-ven
Producten:						
Melk	2887	2635	2443	2009	1119	1011
Omzet en aanwas rundvee	488	506	543	412	262	253
Varkenshouderij	7	122	167	911	79	715
Produktiemiddelen:						
Arbeid	232	199	238	263	175	233
Werktuigen	455	411	405	385	202	217
Werk door derden	115	97	107	135	52	53
Krachtvoer rundv.	463	480	459	378	225	188
Ruwvoer rundvee	97	107	134	127	36	64
Krachtvoer varkens	6	83	114	599	56	495
Stikstof	117	84	87	73	48	37
Grond en gebouwen	589	548	461	513	222	225

1) Uitgaande van genormaliseerde prijzen (tabel 5.1)
 () Per f 1,- prijswijziging.

6. Ontwikkeling opbrengstprijzen, prijzen produktiemiddelen en produktiviteit

Met behulp van gegevens uit de bedrijfsboekhoudingen is per groep van bedrijven nagegaan hoe van jaar tot jaar de ontwikkeling is geweest in de opbrengstprijzen van de produkten, de prijzen van de produktiemiddelen, de bruto- produktiviteit en de opbrengsten/kostenverhouding. Uit deze regionale gemiddelden zijn landelijke gemiddelden berekend voor de grotere akkerbouwbedrijven en weidebedrijven. De gemengde bedrijven met overwegend rundvee zijn niet onder de weidebedrijven opgenomen omdat bij dit bedrijfstype vrij veel varkens voorkomen. Voor de kleinere bedrijven zijn dergelijke becijferingen niet gegeven. Een analyse van de structurele verschillen tussen grotere en kleinere bedrijven is elders gepubliceerd 1).

Het verloop van de ontwikkeling in kosten en opbrengsten is gegeven in tabel 6.1.

De prijsontwikkeling van de produkten op de akkerbouwbedrijven staat onder invloed van de sterk fluctuerende opbrengstprijzen van de vrije produkten. Indien de in tabel 5.1 vermelde opbrengstprijzen van deze produkten in het boekjaar 1989/90 gerealiseerd worden, zullen deze, landelijk gezien en met inbegrip van marktordeningsprodukten, gemiddeld 6,5% stijgen ten opzichte van het prijsniveau van vorig jaar. De daling op basis van genormaliseerde prijzen in 1989/90 wordt veroorzaakt doordat de genormaliseerde prijzen voor de vrije produkten (met name pootaardappelen) lager liggen dan de gerealiseerde opbrengstprijzen vorig jaar (tabel 5.1). Op de weidebedrijven wordt een stijging in de opbrengstprijzen voorzien van 0,5%.

Verwacht wordt dat de produktiemiddelen in 1989/90 op de akkerbouwbedrijven en de weidebedrijven gemiddeld respectievelijk 4% en 3% duurder zullen worden. De sterkste prijsstijgingen doen zich voor bij pootgoed en rentekosten terwijl stikstof goedkoper is geworden.

De bruto- produktiviteit in tabel 6.1 geeft de ontwikkeling aan van de hoeveelheden produkt in verhouding tot die van de produktiemiddelen. Hierin komen tevens tot uitdrukking veranderingen in intensiteit en bouwplansamenstelling. Een nadere specificatie van de volume-ontwikkeling in 1989/90 is gegeven in tabel 6.2.

Op de grotere akkerbouwbedrijven is de bruto- produktiviteit in 1988/89 met 2,5% teruggelopen. Voor het lopende jaar 1989/90 wordt de fysieke produktie landelijk gezien op een normaal niveau geraamd. Gemiddeld neemt de brutoproduktie met 5% toe ten opzichte van vorig jaar. Het gebruik van produktiemiddelen zal met 2,5%

1) Periodieke Rapportages 5-85 en 6-87.

Tabel 6.1 Landelijke ontwikkeling prijzen en produktiviteit op grotere bedrijven (in % van het voorgaande jaar)

	Prijzen produkten	Prijzen produktie- middelen	Bruto- produk- tiviteit 3)	Opbrengsten/ kosten- verhouding 4)
Akkerbouwbedrijven				
1980/81	+ 8,6	+ 5,2	+ 2,1	+ 5,4
1981/82	+ 4,4	+ 7,4	+ 7,6	+ 4,5
1982/83	- 4,9	+ 5,4	+ 8,1	- 2,5
1983/84	+ 51,4	+ 2,6	- 17,9	+ 21,1
1984/85	- 30,3	+ 5,1	+ 14,3	- 24,2
1985/86	- 7,7	+ 1,4	- 3,2	- 11,9
1986/87	+ 0,1	+ 2,5	+ 16,4	+ 13,7
1987/88	- 9,6	+ 1,1	- 9,0	- 18,7
1988/89 1)	+ 18,0	- 1,5	- 2,5	+ 17,0
1989/90 2)	+ 6,5 (-2,5)	+ 4,0	+ 7,5	+ 10,0 (+0,5)

Weidebedrijven

1980/81	- 0,2	+ 5,5	+ 5,2	- 0,5
1981/82	+ 11,4	+ 8,1	+ 3,0	+ 6,1
1982/83	+ 3,5	+ 4,2	+ 1,0	+ 0,3
1983/84	+ 1,7	+ 4,4	- 0,8	- 3,3
1984/85	- 2,5	- 2,2	- 0,9	- 1,2
1985/86	+ 0,4	+ 2,0	+ 3,3	+ 1,7
1986/87	- 1,4	- 1,5	+ 0,5	+ 0,6
1987/88	+ 2,4	- 2,6	- 0,8	+ 4,3
1988/89 1)	+ 4,5	+ 2,0	+ 3,5	+ 6,0
1989/90 2)	+ 0,5	+ 3,0	+ 0,5	- 2,0

- 1) Voorlopig.
- 2) Prognose; tussen haakjes bij genormaliseerde opbrengstprijzen voor vrije produkten.
- 3) De bruto- produktiviteit is de resultante van de ontwikkeling in de hoeveelheden produkt (bruto- produktie) t.o.v. de hoeveelheden produktiemiddelen (bruto- input).
- 4) De opbrengsten/kostenverhouding is de resultante van de ontwikkeling in de verhouding tussen de prijzen van de produkten enerzijds en in de prijzen van de produktiemiddelen en de bruto- produktiviteit anderzijds.

Tabel 6.2 Verwachte volume-ontwikkeling in 1989/90 op grotere bedrijven

Akkerbouw	Noordelijk klei- gebied	Centraal klei- gebied	Zuidwest. klei- gebied	Veen- koloniën
Kg-opbrengst per ha (oogst 1989)				
Wintertarwe	7650	8500	7900	6500
Zomergerst	4300	5850	5250	4400
Haver				3900
Suikerbieten	57000	69000	62500	53000
Fabr. aardappelen (400 owg)	44000			47500
Cons. aardappelen	39000	52500	43300	43000
Footaardappelen	27800	34500	25800	23300
Zaaïuien	41500	50500	35500	

Wijziging kg-opbrengst per ha (in % van vorig jaar)

Wintertarwe	+ 14	+ 13	- 2	+ 6
Suikerbieten	+ 25	+ 18	+ 12	+ 10
Fabr. aardappelen	+ 4			+ 2
Cons. aardappelen	+ 3	+ 6	- 5	+ 3
Footaardappelen	- 2	+ 15	- 5	+ 11
Zaaïuien		- 5	- 20	

Volume-wijziging per ha cult.gr. (in % van vorig jaar)

Produkten	+ 5,0	+ 10,0	- 1,5	+ 7,5
Produktiemiddelen	- 3,5	- 1,5	- 2,5	- 3,5

Rundveehouderij	Nrd.klei- en veen- weide- gebied	Westelijk weide- gebied	Weide- bedrijven, zand- gebieden	Gemengde bedrij- ven
-----------------	---	-------------------------------	---	----------------------------

Kg melk per koe	6800	6450	6400	6400
-----------------	------	------	------	------

Volume-wijziging per ha cult.gr. (in % van vorig jaar)

Melk	+ 0,5	0	+ 0,5	+ 0,5
Produkten (totaal)	+ 1,0	+ 0,5	+ 1,0	+ 1,0
Voederaankopen/winning	+ 1,5	0	+ 1,5	+ 3,0
Produktiemiddelen (totaal)	+ 0,5	- 0,5	+ 0,5	0

verminderen. Voorzien wordt dat de bruto-productiviteitsontwikkeling per saldo met 7,5% zal verbeteren op de akkerbouwbedrijven.

Op de grotere weidebedrijven is de bruto-productiviteit vorig jaar met 3,5% vooruitgegaan. In het lopende jaar 1989/90 wordt een iets hogere bruto-productie per ha verwacht van bijna 1% bij een in geringe mate teruglopende melkveebezetting. De inzet van de hoeveelheid produktiemiddelen blijft vrijwel onveranderd. Per saldo betekent deze ontwikkeling een lichte verbetering van de bruto-productiviteit met 0,5%.

De opbrengsten/kostenverhouding zal in 1989/90 als resultaat van de verwachte ontwikkeling in prijzen en produktiviteit op de akkerbouwbedrijven gemiddeld 10% verbeteren (ruilvoet +2,5%). Op de weidebedrijven wordt een daling van de opbrengsten/kostenverhouding voorzien met 2% (ruilvoet -2,5%).

7. Ondernemersinkomen

In het voorgaande is de ontwikkeling in de rentabiliteit gegeven aan de hand van de begrippen netto-bedrijfsresultaat en arbeidsopbrengst waarbij het BEDRIJF centraal staat. Daarnaast kan een indruk worden gegeven van de ontwikkeling in het inkomen waarbij de positie van de ONDERNEMER als persoon centraal staat. Het ondernemersinkomen omvat naast de arbeidsopbrengst per ondernemer de niet-uitbetaalde vergoeding voor bedrijfsvermogen en incidentele bedrijfsopbrengsten. De niet-uitbetaalde vergoeding voor bedrijfsvermogen is samengesteld uit de som van de berekende rente over de waarde van de gehele bedrijfsinventaris en de berekende pacht voor grond en gebouwen in eigendom, verminderd met de som van de betaalde rente voor leningen, afschrijving op bedrijfsgebouwen in eigendom en van eigenaarslasten.

De verschillen tussen ondernemersinkomen en arbeidsopbrengst berusten voornamelijk op verschillen in de grootte en het aandeel van het eigen vermogen in verhouding tot het totale bedrijfsvermogen. Opgemerkt kan worden dat de bedrijfsuitkomsten in de vorm van netto-bedrijfsresultaat en arbeidsopbrengst per ondernemer voor de beoordeling van de rentabiliteit daardoor een beter uitgangspunt vormen in verband met de betere onderlinge vergelijkbaarheid van de bedrijfsuitkomsten en dus ongeacht wie het vermogen heeft verschaft.

Het ondernemersinkomen in tabel 7.1 ligt gemiddeld op een hoger niveau dan de arbeidsopbrengst per ondernemer in tabel 4.1. De ontwikkeling van de verschillen daartussen loopt voor de verschillende gebieden uiteen. Op de grotere akkerbouwbedrijven bedroeg dat verschil in de laatste jaren circa f 12.000,- tot f 23.000,-. Op de grotere weidebedrijven was dat circa f 16.000,- tot f 20.000,-.

Tabel 7.1 Ondernemersinkomen x 1000 gld. per ondernemer

Akkerbouw	Grotere bedrijven					Kleinere bedrijven	
	totaal grotere bedrijven	Noordelijk klei- gebied	Centraal klei- gebied	Zuidwest. klei- gebied	Veen- kolo- niën	klei- gebieden	Veen- koloniën
1984/85	55,0	61,7	59,7	49,5	57,7	29,5	16,8
1985/86	24,2	13,9	11,1	24,9	46,8	9,6	14,9
1986/87 1)	57,8	68,1	63,4	49,4	53,4	39,2	21,5
1987/88	3,7	-19,8	1,2	8,5	20,5	5,3	11,8
1988/89 2)	45,0	38,0	53,0	47,0	36,0	33,0	8,0
1989/90 3)	77,0	63,0	105,0	68,0	51,0	48,0	15,0

Rundvee- houderij	Grotere bedrijven				Grotere gemengde bedrij- ven	Kleinere bedrijven	
	totaal grotere weidebe- drijven	Nrd.klei- en veen- weide- gebied	Weste- lijk weide- gebied	weide- bedr., zandge- bieden		weide- bedrij- ven	gemengde bedrij- ven
1984/85	46,3	50,7	40,0	45,4	28,2	15,4	18,1
1985/86	55,7	63,1	60,1	50,4	37,5	19,4	5,5
1986/87 1)	58,8	60,1	60,7	56,5	36,7	22,7	4,2
1987/88	71,2	88,2	85,1	66,8	40,6	27,2	20,7
1988/89 2)	90,0	106,0	100,0	83,0	61,0	37,0	19,0
1989/90 3)	88,0	96,0	102,0	83,0	74,0	35,0	32,0

1) Vanaf 1986/87 exclusief WIR-effect.

2) Voorlopig.

3) Prognose.

Tabel 8.1 Bedrijfsreserveringen x 1000 gld. per bedrijf

	Grotere bedrijven			Kleinere bedrijven	
	akkerbouw bedrijven, klei- gebieden	akkerbouw bedrijven, Veen- koloniën	weide- bedrijven	akker- bouwbe- drijven	weide- bedrij- ven
1984/85	-22,0	-8,0	-7,0	-14,0	-10,0
1985/86	-61,0	-8,0	5,0	-26,0	-7,0
1986/87	2,0	3,0	14,0	-8,0	-4,0
1987/88	-59,0	-28,0	22,0	-35,0	1,0
1988/89 1)	-8,0	-12,0	40,0	-8,0	14,0
1989/90 2)	35,0	5,0	40,0	2,0	5,0

1) Voorlopig.

2) Prognose.

8. Bedrijfsreserveringen

Uitgaande van het ondernemersinkomen in tabel 7.1 kunnen de besparingen worden berekend. Het ondernemersinkomen dient daartoe vermeerderd te worden met de niet-uitbetaalde arbeidskosten voor meewerkende gezinsleden en het inkomen van buiten het bedrijf en vervolgens deze som (totaal gezinsinkomen) te verminderen met de betaalde persoonlijke belastingen, de betaalde premies voor volksverzekeringen en de gezinsbestedingen. Vermogenswinsten als gevolg van prijsstijgingen vallen hier buiten. Met ingang van 1986/87 worden WIR-premies op investeringen aangemerkt als negatieve correcties op betaalde belastingen. Evenals in voorgaande jaren is het WIR-effect begrepen in de besparingen. Vanaf 29 februari 1988 is het basistarief van de WIR buiten werking gesteld en resteert alleen nog de kleinschaligheidstoeslag.

Er bestaat een samenhang tussen bedrijfsuitkomsten, besparingen en bedrijfsomvang. Voor akkerbouwbedrijven is een hoger niveau van bedrijfsuitkomsten noodzakelijk om dezelfde besparingen te kunnen realiseren dan op overeenkomstige weidebedrijven. Dat staat hoofdzakelijk in verband met de lagere berekende arbeidskosten op de akkerbouwbedrijven.

De besparingen zijn niet uitsluitend bestemd voor het bedrijf maar moeten tevens dienen als voorziening voor toekomstige inkomensbehoeften en persoonlijke risico's in verband met ouderdom, ziekte, invaliditeit en sterfte. In het algemeen worden door agrarische ondernemers weinig van dergelijke voorzieningen getroffen en houdt men de besparingen bij voorkeur in het bedrijf. Met het oog echter op de verschillende doeleinden in de persoonlijke en zakelijke sfeer zijn de besparingen gesplitst in gezinsreserveringen en bedrijfsreserveringen.

De gezinsreserveringen zijn gesteld op 28% van de consumptieve bestedingen. Daarbij is verondersteld dat het netto-loon van overeenkomstige werknemers gelijk is aan hun consumptieniveau 1). In 1988/89 bedroegen de aldus berekende gezinsreserveringen op grotere akkerbouw- en weidebedrijven respectievelijk f 16.000,- en f 18.000,-.

De bedrijfsreserveringen, die overblijven na aftrek van de gezinsreserveringen, zijn bestemd voor versterking van de financieringsgrondslag van het bedrijf, de bedrijfsontwikkeling en het opvangen van de financiële gevolgen bij bedrijfsopvolging. De bedrijfsreserveringen geven een aanduiding voor de continuïteitsmogelijkheden van het bedrijf.

Het niveau van de bedrijfsreserveringen kan worden gezien tegen de achtergrond van het bedrijfsvermogen. Als gevolg van

1) Publikatie 13-84/85, par. 3.3.

vooral de hoge grondprijzen loopt het bedrijfsvermogen op eigendomsbedrijven en pachtbedrijven sterk uiteen. Op de grotere akkerbouwbedrijven bedroeg het geïnvesteerde bedrijfsvermogen in 1987/88 f 1.678.000,- op eigendomsbedrijven tegenover f 696.000,- op pachtbedrijven; op de grotere weidebedrijven lagen deze cijfers op respectievelijk f 1.606.000,- en f 880.000,-. Uit onderzoek is gebleken dat de mate van eigendom en pacht nauwelijks of niet van invloed is op het niveau van besparingen en bedrijfsreserveringen. Op eigendomsbedrijven is het echter aannemelijk de doelstelling met betrekking tot het niveau van vermogensvorming hoger te stellen dan op pachtbedrijven.

Omdat nog slechts een gedeelte van de bedrijfsboekhoudingen over 1988/89 is uitgewerkt, en 20% daarvan ook geen financie-ringsboekhouding heeft, zijn uit het oogpunt van betrouwbaarheid verschillende groepen bedrijven in tabel 8.1 samengevoegd. De gemengde bedrijven zijn buiten beschouwing gelaten.

De bedrijfsreserveringen vertonen vooral op de klei-akkerbouwbedrijven van jaar op jaar een wisselend beeld onder invloed van de opbrengstprijzen voor de vrije produkten. Verder zijn de reserveringen onderhevig aan grote verschillen in belastingbetalingen over voorgaande jaren. In jaren met negatieve bedrijfsreserveringen brengen de bedrijven vaak onvoldoende op om de gezinsbestedingen te dekken terwijl de armslag voor het versterken van de bedrijven volledig ontbreekt.

In 1989/90 worden positieve bedrijfsreserveringen verwacht. Over een langere periode gezien konden alleen op de grotere weidebedrijven gemiddeld in de afgelopen jaren bedrijfsreserveringen worden gerealiseerd waardoor de bedrijfscontinuïteit positief kan worden beoordeeld. Op de akkerbouwbedrijven en in geringere mate op de kleinere weidebedrijven is de situatie minder gunstig. Indien de bedrijfsreserveringen in een reeks van jaren gemiddeld negatief zijn geweest wordt de financiële weerstandskracht op langere termijn verzwakt.

Bijlagen

Bedrijfsuitkomsten van grotere akkerbouwbedrijven in het Noordelijk kleigebied

I Algemene gegevens	1984/85	1985/86	1986/87 1)	1987/88	Voorlopig 1988/89	Frognose 1989/90 2)
	Cultuurgrond (ha)	60,90	58,90	61,35	62,65	64,05
Grondgebruik in % van bouwland						
granen	46	41	45	39	45	44
aardappelen	20	22	22	23	22	22
suikerbieten	19	20	21	20	19	20
overige	15	17	12	17	13	15
Aantal volwaardige arbeidskrachten	1,9	1,9	1,7	1,9	1,8	1,8
Productie in sbe	341	340	357	347	342	345
II Resultaten in gld. per ha						
Granen	1641	1211	1696	1112	1206	1265
Aardappelen	2790	2488	2946	2366	2861	3125 (2495)
Suikerbieten	1116	1053	1361	1012	1133	1280
Ov. marktbaar gewassen	699	783	820	573	518	665 (675)
Veehouderij en div. opbr.	171	193	138	259	293	255
Totaal opbrengsten	6417	5728	6961	5322	6011	6590 (5970)
Arbeid (zonder bedrijfsleiding)	1760	1878	1728	1829	1728	1660
Werktuigen	1115	1211	1255	1327	1276	1300
Werk door derden	472	507	513	509	463	430
Gewasbeschermingsmiddelen	496	539	517	570	537	520
Meststoffen	482	502	512	402	340	340
Zaaizaad en pootgoed	714	655	641	611	532	625
Grond en gebouwen (pachtbasis)	1150	1223	1339	1397	1396	1440
Overige kosten	607	736	817	890	645	680
Totaal kosten	6796	7251	7322	7535	6917	6995
Netto-bedrijfsresultaat	-379	-1523	-361	-2213	-906	-405(-1025)
III Arbeidsopbrengst ondernemer	37600	-13100	41200	-43400	15000	40000 (9000)

1) Vanaf 1986/87 excl. WIR-effect.

2) Tussen haakjes vrije produkten bij genormaliseerde opbrengstprijzen.

Bedrijfsuitkomsten van grotere akkerbouwbedrijven in het Centraal kleigebied

	Voorlopig				Prognose	
	1984/85	1985/86	1986/87 1)	1987/88	1988/89	1989/90 2)
I Algemene gegevens						
Cultuurgrond (ha)	42,00	45,30	41,40	49,60	49,75	46,00
Grondgebruik in % van bouwland						
granen	27	29	26	24	23	25
aardappelen	29	30	29	29	29	29
suikerbieten	24	22	23	24	22	23
overige	20	19	22	23	26	23
Aantal volwaardige arbeidskrachten	1,6	1,6	1,6	1,7	1,7	1,7
Productie in sbs	281	305	272	311	308	288
II Resultaten in gid. per ha						
Granen	1170	957	1029	730	705	835
Aardappelen	3807	3121	3721	2800	3494	4725 (3820)
Suikerbieten	1722	1557	1774	1406	1588	1840
Ov. marktbaar gewassen	1279	949	1659	1140	1434	1490 (1325)
Veehouderij en div. opbr.	196	273	286	395	427	410
Totaal opbrengsten	8174	6857	8469	6471	7648	9300 (8230)
Arbeid (zonder bedrijfsafleiding)	2013	1981	2137	1933	1965	1985
Werktuigen	1438	1413	1522	1537	1574	1635
Werk door derden	663	649	681	681	589	560
Gewasbeschermingsmiddelen	611	673	611	633	563	535
Meststoffen	554	581	578	460	403	400
Zaaizaad en pootgoed	921	745	667	710	607	750
Grond en gebouwen (pachtbasis)	1331	1318	1367	1415	1410	1470
Overige kosten	837	844	937	971	861	925
Totaal kosten	8368	8204	8500	8244	7972	8260
Netto-bedrijfsresultaat	-194	-1347	-31	-1773	-324	1040 (-30)
III Arbeidsopbrengst ondernemer						
	43800	-3300	51900	-15000	40000	90000(51000)

1) Vanaf 1986/87 excl. WIR-effect.

2) Tussen haakjes vrije produkten bij genormaliseerde opbrengstprijzen.

Bedrijfsuitkomsten van grotere akkerbouwbedrijven in het Zuidwestelijk kleigebied

I Algemene gegevens	1984/85	1985/86	1986/87 1)	1987/88	Voorlopig 1988/89	Prognose 1989/90 2)
	Cultuurgrond (ha)	50,70	51,00	54,50	55,70	55,65
Grondgebruik in % van bouwland						
granen	33	31	29	30	31	32
aardappelen	22	22	22	23	23	23
suikerbieten	20	20	20	17	17	17
overige	25	27	29	30	29	28
Aantal volwaardige arbeidskrachten	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5
Produktie in sbs	281	282	297	293	289	296
II Resultaten in gld. per ha						
Granen	1464	1009	1145	931	1010	1000
Aardappelen	1712	1319	1766	1607	2053	2425 (1930)
Suikerbieten	1273	1414	1231	973	1121	1210
Ov. marktbare gewassen	1459	1480	1586	1354	1377	1450 (1390)
Veehouderij en div. opbr.	373	465	411	399	333	325
Totaal opbrengsten	6281	5687	6159	5264	5894	6410 (5855)
Arbeid (zonder bedrijfsleiding)	1692	1703	1668	1606	1644	1650
Vertuigen	1066	1135	1231	1239	1221	1275
Werk door derden	597	597	569	633	566	515
Gewasbeschermingsmiddelen	546	558	477	526	490	455
Meststoffen	558	597	553	420	408	405
Zaai- en pootgoed	655	497	486	496	448	535
Grond en gebouwen (pachtbasis)	930	956	1012	1106	1095	1125
Overige kosten	632	672	593	560	519	550
Totaal kosten	6676	6715	6569	6586	6391	6510
Netto-bedrijfsresultaat	-395	-1028	-430	-1322	-497	-100 (-655)
III Arbeidsopbrengst ondernemer						
	36400	10400	37500	-5500	35000	55000(29000)
1) Vanaf 1986/87 excl. WIR-effect.						
2) Tussen haakjes vrije produkten bij genormaliseerde opbrengstprijsen.						

Bedrijfsuitkomsten van grotere akkerbouwbedrijven in de Veenkoloniën

I Algemene gegevens	1984/85	1985/86	1986/87 1)	1987/88	Voorlopig	Prognose
					1988/89	1989/90 2)
Cultuurgrond (ha)	53,20	54,30	55,55	56,90	62,95	62,00
Grondgebruik in % van bouwland						
granen	21	15	14	14	20	18
aardappelen	44	45	48	45	43	46
suikerbieten	21	24	24	20	20	20
overige	14	16	14	21	17	16
Aantal volwaardige arbeidskrachten	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4
Productie in sbe	262	263	270	255	273	267
II Resultaten in gld. per ha						
Granen	594	366	414	348	408	360
Aardappelen	2943	2907	3041	2910	2787	2915 (2815)
Suikerbieten	1212	1402	1364	984	1194	1230
Ov. marktbaar gewassen	600	586	705	618	473	580 (605)
Veehouderij en div. opbr.	295	356	303	168	185	165
Totaal opbrengsten	5644	5617	5827	5028	5047	5250 (5175)
Arbeid (zonder bedrijfsleiding)	1633	1435	1449	1515	1384	1390
Werktuigen	839	873	834	829	839	845
Werk door derden	396	425	426	446	404	375
Gewasbeschermingsmiddelen	565	694	662	655	562	530
Meststoffen	656	686	636	519	455	460
Zaaizaad en pootgoed	511	537	577	556	536	570
Grond en gebouwen (pachtbasis)	749	808	882	878	907	940
Overige kosten	729	683	782	689	677	595
Totaal kosten	5878	6141	6248	6087	5764	5705
Netto-bedrijfsresultaat	-234	-524	-421	-1059	-717	-455 (-530)
III Arbeidsopbrengst ondernemer						
	42600	29300	34800	3100	18000	33000(29000)

1) Vanaf 1986/87 excl. WIR-effect.

2) Tussen haakjes vrije produkten bij genormaliseerde opbrengstprijzen.

Bedrijfsuitkomsten van kleinere akkerbouwbedrijven in de kleigebieden

	Voorlopig					Prognose
	1984/85	1985/86	1986/87 1)	1987/88	1988/89	
I Algemene Gegevens						
Cultuurgrond (ha)	24,00	23,90	23,80	26,35	25,90	27,00
Grondgebruik in % van bouwland						
granen	35	36	31	29	36	37
aardappelen	14	19	16	16	16	16
suikerbieten	18	21	20	20	18	19
overige	33	24	33	35	30	28
Aantal volwaardige arbeidskrachten	1,0	1,0	1,0	1,1	1,1	1,1
Productie in sbs	117	121	122	131	130	129
II Resultaten in gid. per ha						
Granen	1345	1055	1099	793	923	1020
Aardappelen	959	1085	1380	1162	1538	1780 (1420)
Suikerbieten	1073	1254	1197	1054	1097	1290
Dv. marktbaar gewassen	1777	1030	1874	1532	1331	1440 (1385)
Veehouderij en div. opbr.	540	474	520	484	975	860
Totaal opbrengsten	5694	4898	6070	5025	5864	6390 (5975)
Arbeid (zonder bedrijfsleiding)	2151	2238	2258	2316	2427	2245
Werktuigen	1045	956	1027	1105	1047	1080
Werk door derden	644	711	721	754	673	620
Gewasbeschermingsmiddelen	426	438	392	469	382	360
Meststoffen	496	499	515	433	372	370
Zaaizaad en pootgoed	500	414	357	429	356	415
Grond en gebouwen (pachtbasis)	863	988	1021	1054	1067	1105
Overige kosten	664	735	699	782	950	975
Totaal kosten	6789	6979	6990	7342	7274	7170
Netto-bedrijfsresultaat	-1095	-2081	-920	-2317	-1410	-780(-1195)
III Arbeidsopbrengst ondernemer						
	17600	-1400	28100	-6700	18000	35000(25000)

1) Vanaf 1986/87 excl. WIR-effect.

2) Tussen haakjes vrije produkten bij genormaliseerde opbrengstprijzen.

Bedrijfsuitkomsten van kleinere akkerbouwbedrijven in de Veenkoloniën

	1984/85		1985/86		1986/87 1)		1987/88		Voorlopig		Prognose	
	1984/85	1985/86	1986/87 1)	1987/88	1988/89	1989/90	1989/90	2)	1988/89	1989/90	1989/90	2)
I Algemene gegevens												
Cultuurgrond (ha)	25,40	27,40	25,40	27,75	29,25	30,00						
Grondgebruik in % van cultuurgrond												
Granen	26	15	17	14	25	19						
aardappelen	43	47	49	42	39	38						
suikerbieten	17	20	19	21	20	20						
overige	14	18	15	23	16	23						
Aantal volwaardige arbeidskrachten	1,2	1,1	1,1	1,0	1,1	1,1						
Productie in abc	115	123	118	118	116	120						
II Resultaten in gld. per ha												
Granen	677	316	506	344	446	365						
Aardappelen	2616	2701	2744	2572	2278	2265						
Suikerbieten	936	1089	984	1004	1168	1175						
Ov. marktbaar gewassen	377	500	549	728	400	690 (685)						
Veehouderij en div. opbr.	412	245	1755	247	167	160						
Totaal opbrengsten	<u>5018</u>	<u>4851</u>	<u>6538</u>	<u>4895</u>	<u>4461</u>	<u>4655 (4650)</u>						
Arbeid (zonder bedrijfsleiding)	2477	2062	2314	2117	1987	1995						
Verktuigen	865	790	905	824	850	905						
Werk door derden	407	414	478	466	447	430						
Gewasbeschermingsmiddelen	467	545	536	646	559	525						
Meststoffen	611	641	628	499	465	470						
Zaaizaad en pootgoed	508	510	579	520	485	505						
Grond en gebouwen (pachtbasis)	702	699	761	774	787	805						
Veevoeder	150	89	1176	109	58	60						
Overige kosten	686	596	798	711	609	530						
Totaal kosten	<u>6873</u>	<u>6346</u>	<u>8175</u>	<u>6666</u>	<u>6247</u>	<u>6225</u>						
Netto-bedrijfsresultaat	-1855	-1495	-1637	-1771	-1786	-1570(-1575)						
III Arbeidsopbrengst ondernemer	6500	3900	10300	-1200	-5000	2000 (2000)						

1) Vanaf 1986/87 excl. WIR-effect.

2) Tussen haakjes vrije produkten bij genormaliseerde opbrengstprijzen.

Bedrijfsuitkomsten van grotere veidebedrijven in het Noordelijk klei- en veenweidegebied

	1984/85	1985/86	1986/87 1)	1987/88	Voorlopig 1988/89	Prognose 1989/90
I Algemene gegevens						
Cultuurgrond (ha)	37,00	37,40	36,10	36,20	39,30	40,00
Grasland en voedergewassen (ha)	36,40	36,60	37,20	36,60	37,80	38,50
Melkkoelen (stuks)	73,90	74,00	70,00	65,70	63,80	64,40
Fokzeugen (stuks)	0,60	0,10	0,20	0,20	0,20	0,20
Mestvarkens (stuks)	0,60	1,10	1,90	1,30	1,30	1,30
Aantal volwaardige arbeidskrachten	1,74	1,73	1,69	1,63	1,65	1,65
Productie in sbe	278	284	281	263	284	288
II Resultaten in gld. per ha						
Melkgeld	8341	8617	8632	8909	9019	8875
Omzet en aanwas rundvee	1209	1309	1022	1248	1366	1500
Opbrengst varkens	38	33	26	19	19	25
Overige opbrengsten	199	293	362	541	561	555
Totaal opbrengsten	9787	10252	10042	10717	10965	10955
Arbeid (zonder bedrijfsleiding)	3153	3280	3075	3032	2939	2995
Werktuigen	1231	1293	1285	1357	1320	1400
Werk door derden	298	290	272	357	353	355
Veevoeder	2808	2769	2442	1958	1782	1850
Meststoffen	605	660	642	529	456	430
Grond en gebouwen (pachtbasis)	1275	1315	1551	1738	1729	1810
Overige kosten	1339	1371	1518	1752	1804	1960
Totaal kosten	10709	11018	10785	10723	10383	10600
Netto-bedrijfsresultaat	-922	-766	-743	-6	582	155
III Arbeidsopbrengst ondernemer	42000	50900	47100	70500	90000	80000

1) Vanaf 1986/87 excl. WIR-effect.

Bedrijfsuitkomsten van grotere weidebedrijven in het Westelijk weidegebied

I Algemene gegevens	1984/85	1985/86	1986/87 1)	1987/88	Voorlopig 1988/89	Prognose 1989/90
	Cultuurgrond (ha)	28,90	29,90	29,90	30,40	31,40
Grasland en voedergewassen (ha)	28,90	29,90	29,90	30,30	31,20	31,90
Melkoeien (stuks)	67,20	65,90	61,60	56,50	55,60	56,30
Fokzeugen (stuks)	0,40	0,30	0,30	1,00	1,00	1,10
Mestvarkens (stuks)	17,80	29,50	36,50	25,40	24,00	24,40
Aantal volwaardige arbeidskrachten	1,77	1,71	1,62	1,53	1,50	1,51
Productie in sbe	237	242	234	236	238	243
II Resultaten in gid. per ha						
Melkgeld	9652	9608	9593	9179	9232	9305
Omzet en aanwas rundvee	1459	1558	1278	1541	1649	1790
Opbrengst varkens	355	295	246	356	361	430
Overige opbrengsten	243	230	248	452	497	480
Totaal opbrengsten	11709	11691	11365	11528	11739	12005
Arbeid (zonder bedrijfsleiding)	4301	4162	3933	3644	3356	3375
Werktuigen	1285	1303	1361	1357	1365	1450
Werk door darden	240	262	240	345	333	345
Veevoeder	4071	3729	3334	2679	2450	2485
Meststoffen	478	527	530	400	364	340
Grond en Gebouwen (pachtbasis)	1543	1589	1759	1856	1831	1935
Overige kosten	1635	1532	1557	1690	1688	1780
Totaal kosten	13553	13104	12714	11971	11387	11710
Netto-bedrijfsresultaat	-1844	-1413	-1349	-443	352	295
III Arbeidsopbrengst ondernemer						
	27000	43500	45200	65500	80000	82000

1) Vanaf 1986/87 excl. WIR-effect.

Bedrijfsuitkomsten van grotere weidebedrijven in de zandgebieden

	1984/85	1985/86	1986/87 1)	1987/88	Voorlopig 1988/89	Prognose 1989/90
I Algemene Gegevens						
Cultuurgrond (ha)	29,70	30,60	30,30	30,90	31,40	32,00
Grasland en voedergrassen (ha)	29,50	30,20	30,10	30,40	30,70	31,30
Melkkoaien (stuks)	69,80	67,80	64,90	60,40	59,50	60,10
Fokzeugen (stuks)	0,80	1,00	0,90	1,70	1,40	1,50
Mestvarkens (stuks)	24,20	21,50	19,30	32,90	34,00	34,60
Aantal volwaardige arbeidskrachten	1,74	1,73	1,69	1,70	1,70	1,70
Productie in sbe	261	264	258	260	266	270
II Resultaten in gid. per ha						
Melkgeld	9826	9815	10079	9537	9840	9850
Omzet en aanwas rundvee	1907	2006	1750	1799	2020	2190
Opbrengst varkens	528	395	335	546	563	670
Overige opbrengsten	<u>137</u>	<u>280</u>	<u>259</u>	<u>481</u>	<u>672</u>	<u>660</u>
Totaal opbrengsten	12398	12496	12423	12363	13095	13370
Arbeid (zonder bedrijfsaioiding)	3886	3967	3887	3824	3781	3840
Werktuigen	1446	1430	1463	1536	1530	1630
Werk door darden	322	367	369	403	424	435
Veevoeder	4389	4144	3667	3233	3085	3160
Meststoffen	656	719	667	539	516	485
Grond en gebouwen (pachtbasis)	1439	1438	1658	1747	1751	1860
Overige kosten	<u>1689</u>	<u>1712</u>	<u>1857</u>	<u>1976</u>	<u>2078</u>	<u>2195</u>
Totaal kosten	13827	13777	13568	13258	13165	13605
Netto-bedrijfsresultaat	-1429	-1281	-1145	-895	-70	-235
III Arbeidsopbrengst ondernemer						
	32200	37900	42800	48100	65000	65000
1) Vanaf 1986/87 excl. WIR-effect.						

Bedrijfsuitkomsten van grotere gemengde bedrijven met overwegend rundvee

	1984/85				1985/86				1986/87 I)				Voortlig		Prognose	
	1984/85	1985/86	1986/87 I)	1987/88	1988/89	1989/90	1988/89	1989/90	1988/89	1989/90	1988/89	1989/90	1988/89	1989/90	1988/89	1989/90
I Algemene gegevens																
Cultuurgrond (ha)	25,60	25,50	25,50	24,00	24,40	26,00			24,40	26,00			24,40	26,00		
Grasland en voedergewassen (ha)	21,50	21,70	21,10	20,70	20,20	21,60			20,20	21,60			20,20	21,60		
Melkkoeien (stuks)	52,60	54,80	47,50	43,50	43,30	46,20			43,30	46,20			43,30	46,20		
Fokzeugen (stuks)	14,50	16,40	10,30	17,50	13,50	14,40			13,50	14,40			13,50	14,40		
Mestvarkens (stuks)	140,40	176,70	139,80	155,80	157,50	168,00			157,50	168,00			157,50	168,00		
Aantal volwaardige arbeidskrachten	1,86	1,93	1,62	1,72	1,62	1,65			1,62	1,65			1,62	1,65		
Productie in sbe	261	272	244	243	237	253			237	253			237	253		
II Resultaten in gld. per ha																
Melkgeld	8318	9369	8343	9108	9168	9195			9168	9195			9168	9195		
Omzet en aanwas rundvee	1625	1874	1318	1600	1756	1895			1756	1895			1756	1895		
Opbrengst varkens	4130	4985	3126	3988	3461	4170			3461	4170			3461	4170		
Marktbaar gewassen	1036	790	989	608	939	1055			939	1055			939	1055		
Overige opbrengsten	1170	1061	936	2978	2170	2225			2170	2225			2170	2225		
Totaal opbrengsten	16279	18099	14712	18282	17494	18530			17494	18530			17494	18530		
Arbeid (zonder bedrijfsleiding)	5161	5358	4702	5106	4623	4635			4623	4635			4623	4635		
Werktuigen	1566	1802	1504	1841	1655	1760			1655	1760			1655	1760		
Werk door derden	391	415	458	602	607	620			607	620			607	620		
Voeder	7284	7908	5839	7635	6374	6500			6374	6500			6374	6500		
Meststoffen	575	679	616	508	474	465			474	465			474	465		
Grond en gebouwen (pechtbasis)	1679	1799	1779	2296	2218	2350			2218	2350			2218	2350		
Overige kosten	2294	2603	2272	2911	2975	3130			2975	3130			2975	3130		
Totaal kosten	18950	20564	17170	20899	18926	19460			18926	19460			18926	19460		
Netto-bedrijfsresultaat	-2671	-2465	-2458	-2617	-1432	-930			-1432	-930			-1432	-930		
III Arbeidsopbrengst ondernemer	14300	23500	22000	22300	40000	55000			40000	55000			40000	55000		
1) Vanaf 1986/87 excl. WIR-effect.																

Bedrijfsuitkomsten van kleinere waidbedrijven in de klei-, veen- en zandgebieden

	Voorlopig					Prognose
	1984/85	1985/86	1986/87 1)	1987/88	1988/89	
I Algemene gegevens						
Cultuurgrond (ha)	16,00	15,60	16,10	16,20	16,50	16,80
Grasland en voedergewassen (ha)	15,50	15,40	16,00	16,10	16,30	16,70
Heikooien (stukks)	31,00	30,90	30,30	27,60	26,50	26,90
Fokzeugen (stukks)	0,90	0,80	0,40	0,80	0,70	0,70
Mestvarkens (stukks)	20,40	20,80	15,00	15,80	12,80	13,00
Aantal volwaardige arbeidskrachten	1,35	1,30	1,32	1,26	1,31	1,30
Productie in sbe	120	122	120	119	119	121
II Resultaten in gld. per ha						
Welkgeld	7067	7665	7794	6896	7010	7060
Omzet en aanwas rundvee	1456	1594	1395	1424	1559	1655
Opbrengst varkens	735	707	410	385	421	500
Overige opbrengsten	<u>284</u>	<u>255</u>	<u>330</u>	<u>471</u>	<u>529</u>	<u>530</u>
Totaal opbrengsten	9542	10221	9929	9176	9519	9745
Arbeid (zonder bedrijfsleiding)	5535	5831	5712	5498	5362	5510
Verktuigen	1141	1258	1215	1227	1203	1280
Werk door derden	307	290	323	332	327	330
Veevoeder	3316	3508	2980	2237	2120	2165
Meststoffen	468	546	566	406	374	360
Grond en gebouwen (pachtbasis)	1046	1192	1359	1331	1338	1405
Overige kosten	<u>1469</u>	<u>1544</u>	<u>1635</u>	<u>1583</u>	<u>1608</u>	<u>1675</u>
Totaal kosten	13282	14169	13790	12614	12332	12725
Netto-bedrijfsresultaat	-3740	-3948	-3061	-3438	-2813	-2980
III Arbeidsopbrengst ondernemer						
	7600	8900	10900	15200	23000	22000

1) Vanaf 1986/87 excl. WIR-effect.

Bedrijfsuitkomsten van kleinere gemengde bedrijven met overwegend rundvee

	1984/85	1985/86	1986/87 1)	1987/88	Voorlopig	Prognose
					1988/89	1989/90
I Algemene gegevens						
Cultuurgrond (ha)	13,80	13,30	13,60	14,10	12,40	13,00
Grasland en voedergewassen (ha)	11,60	11,70	12,40	11,90	11,20	11,80
Melkkoeien (stuks)	24,10	22,30	22,60	22,00	22,80	23,70
Fokzeugen (stuks)	8,20	7,50	11,30	11,70	12,10	12,70
Mestvarkens (stuks)	75,20	50,90	83,30	89,80	95,10	99,70
Aantal volwaardige arbeidskrachten	1,40	1,32	1,28	1,44	1,35	1,35
Productie in sbe	123	116	116	126	128	132
II Resultaten in gid. per ha						
Melkgeld	6421	6046	6491	6153	8156	8245
Omzet en aanwas rundvee	1432	1657	1221	1401	1953	2065
Opbrengst varkens	3099	2114	3458	2279	4840	5830
Marktbaar gewassen	718	472	259	588	428	460
Overige opbrengsten	<u>724</u>	<u>953</u>	<u>445</u>	<u>1340</u>	<u>816</u>	<u>820</u>
Totaal opbrengsten	12394	11242	11874	11761	16193	17420
Arbeid (zonder bedrijfsleiding)	6870	6891	6726	6977	8227	8255
Werktuigen	1435	1163	1280	1328	1673	1770
Werk door derden	328	385	296	391	427	435
Veevoeder	4921	4466	4963	4382	6597	6660
Meststoffen	514	544	563	453	381	380
Grond en gebouwen (pachtbasis)	1203	1145	1393	1629	1742	1835
Overige kosten	<u>1913</u>	<u>1930</u>	<u>1964</u>	<u>2175</u>	<u>2445</u>	<u>2545</u>
Totaal kosten	17184	16524	17185	17335	21492	21880
Netto-bedrijfsresultaat	-4790	-5282	-5311	-5574	-5299	-4460
III Arbeidsopbrengst ondernemer						
	6300	-1800	-1000	-9100	12000	22000

1) Vanaf 1986/87 excl. WIR-effect.